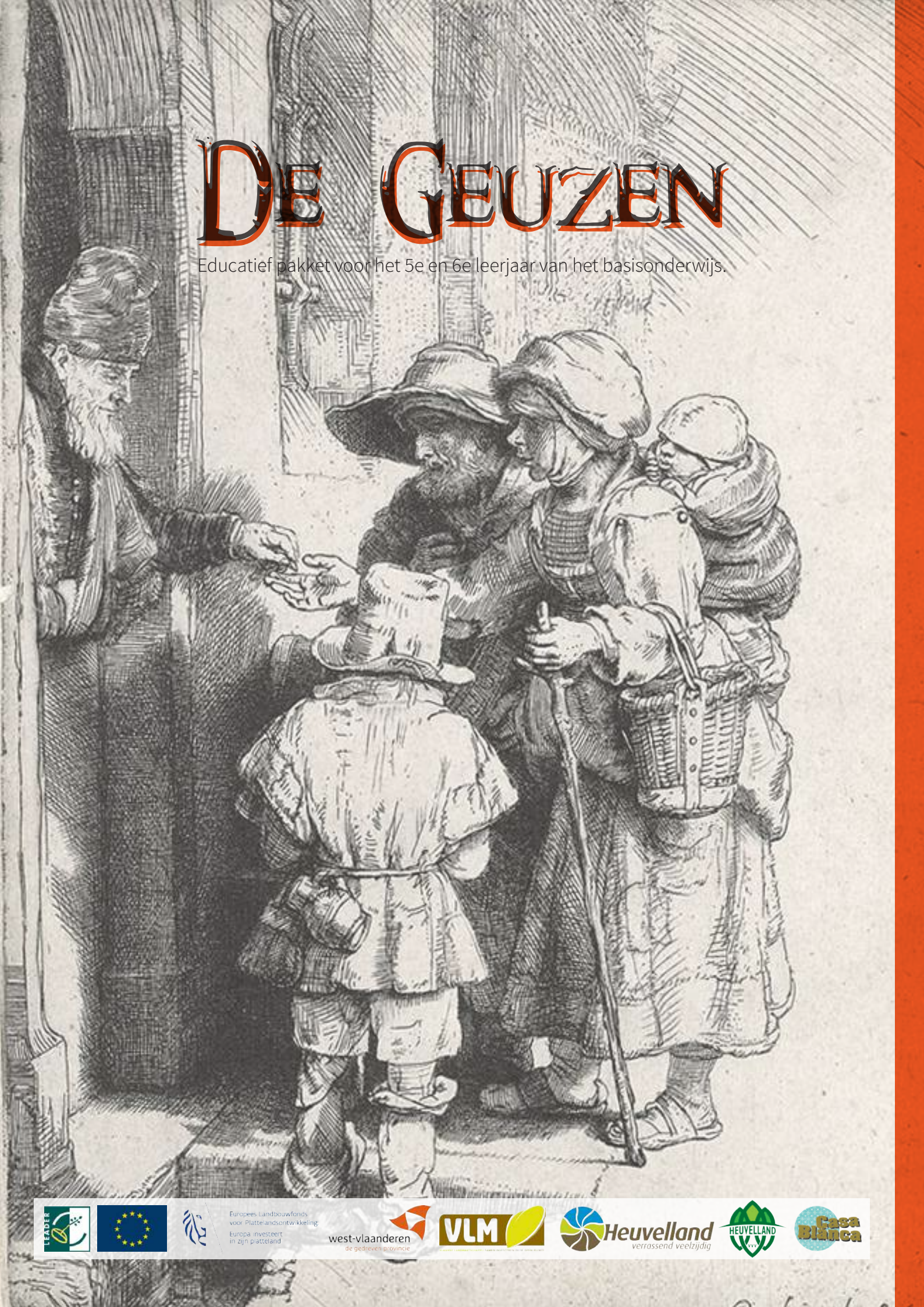

DE GEUZEN

Educatief pakket voor het 5e en 6e leerjaar van het basisonderwijs.

Europees Landbouwfonds
voor Plattelandsontwikkeling
Europa investeert
in zijn platteland

HOE VERLOOPT DE LES?

Deze les rond de geuzen bestaat uit **vijf delen** die telkens **dezelfde opbouw** hebben:

· VERHAAL ·

De leerkracht vertelt een stukje geschiedenis aan de hand van prenten die in de klas geprojecteerd worden.

· OPDRACHT ·

De leerlingen krijgen een opdracht die aansluit op het beluisterde verhaal.

· FORUM ·

Een aanzet om gedachten met elkaar te wisselen. Hierbij wordt telkens een interessante link gelegd tussen de wereld van toen en van vandaag.

· WEETJE ·

Hiermee kan je het hoofdstuk afsluiten.

Bij elk deel staat genoteerd welke **eindtermen** aan bod komen.
Op het einde van deze lesmap vind je nog wat **extra's**.

In deze lesbrief zitten heel wat informatie en opdrachten vevat. Voel je vrij om de les op te splitsen in verschillende blokjes of de opdrachten eventueel bij te sturen naar het niveau van je leerlingen.

WAT HEB JE NODIG?

In het digitale pakket zitten drie PDF-documenten en één MP3-bestand.

De Geuzen Lesbrief.PDF

Print dit één keer af voor jezelf.

De Geuzen Vertelprenten.PDF

Open dit document op de computer en zet het via 'Beeld' in 'Modus Volledig scherm'.
Projecteer je beeldscherm door middel van een beamer of een digitaal bord zodat de hele klas mee kan kijken tijdens de rubriek 'verhaal'.

De Geuzen Werkblad leerlingen.PDF

Geef alle leerlingen een kopie van dit blad (recto en verso). Ze maken er steeds gebruik van bij de rubriek 'Opdracht'.

Geuzenlied Slaet op den trommele.MP3

Te beluisteren in het kader van opdracht 2 (deel 2).

Indien u nog iets kwijt wil over dit pakket (feedback, evaluatie) dan kan u terecht bij:
Dienst Vrije tijd en cultuur, 057/450.472 of cultuur@heuvelland.be

DEEL 1

· HET VERHAAL ·

Open het document 'De Geuzen Vertelprenten.PDF en projecteer het zodat de hele klas kan meekijken. Lees bij elk beeld de bijhorende tekst voor. Klik op de gepaste momenten op enter om naar de volgende prent over te gaan.

1

Dit is Karel V. Hij leefde in de 16de eeuw. Dat is zo'n 500 jaar geleden. Het was een machtig man want als keizer heerste hij over een groot deel van Europa. Keizer Karel moedigde zijn volk aan om aan handel te doen. Door het vele kopen en verkopen bloeide de economie. De bevolking was tevreden.

2

De rijkste regio van zijn keizerrijk was de 'Zeventien Provinciën'. Dat gebied komt ongeveer overeen met de plek die Nederland, België en Noord-Frankrijk vandaag innemen op de landkaart. Deze regio werd op oude kaarten vaak voorgesteld als een brullende en sterke leeuw en werd de Leo Belgicus genoemd.

3

In het zuiden van de Zeventien Provinciën vond je het graafschap Vlaanderen en daar werd veel laken verhandeld. Hierbij mag je niet denken aan het beddengoed dat we nu gebruiken, maar aan stoffen gemaakt uit wol. Die grondstof werd met boten aangeleverd vanuit Engeland. Laken van hoge kwaliteit kon je kopen in de steden Ieper, Gent, Brugge en Antwerpen. De goedkopere versie werd gemaakt op het platteland onder toezicht van de drapeniers.

4

Om laken te maken waren heel wat handen nodig. Eerst werden de schapenvellen gewassen, gesorteerd en voorbereid voor gebruik. Er was scheerwol van levende en van dode schapen. Die eerste was veel waardevoller.

5

Daarna maakten de spinners draad van wol. Met die draden weefden de wevers laken.

6

De scheerders en volders versterkten de stoffen en de ververs kleurden ze.

OPDRACHT 1

Even nagaan of de leerlingen nog helemaal mee zijn met het verhaal! Stel enkele vragen en geef telkens twee mogelijke antwoorden. In duo mogen de kinderen overleggen. Daarna omcirkelen ze de letter van hun keuze op het werkblad. Met de verzamelde letters kunnen ze een beroep vormen dat te maken heeft met de lakennijverheid.

VRAAG 1

Wat was de naam van de keizer die heerste over een groot stuk van Europa in de 16de eeuw?

- E: Karel V (juist)**
- B: Karel II**

VRAAG 2

Hoeveel jaar geleden heerste deze keizer over een groot gebied in Europa?

- Z: Ongeveer 150 jaar geleden.**
- R: Ongeveer 500 jaar geleden. (juist)**

VRAAG 3

Deze leider moedigde zijn volk aan om...

- I: aan handel te doen. (juist)**
- K: verdraagzaam te zijn.**

VRAAG 4

De rijkste regio van zijn gebied had een naam. Welke?

- R: De Zeventien Provinciën (juist)**
- H: De brullende leeuw**

VRAAG 5

Deze rijkste regio werd op de landkaart voorgesteld als een dier. Welk?

- T: Een haan**
- E: Een leeuw (juist)**

VRAAG 6

Welke grondstof heb je nodig om laken te maken?

- S: Katoen**
- A: Wol (juist)**

VRAAG 7

In het graafschap Vlaanderen was er veel lakennijverheid (=maken en verhandelen van laken).

- F: Deze vond je enkel op het platteland.**
- P: Deze vond je in de steden en op het platteland. (juist)**

VRAAG 8

Wat is de taak van de spinners?

- W: Sorteren van schapenvellen.**
- D: Draad maken van de wol. (juist)**

VRAAG 9

Wol werd aangevoerd vanuit:

- O: Frankrijk**
- N: Engeland (juist)**

OPLOSSING

ERIREAPDN
> DRAPENIER

· FORUM ·

Volgens het woordenboek betekent textiel: 'gesponnen en geweven stoffen'. Laat de kinderen even rond zich kijken en dingen opnoemen waarin textiel verwerkt zit. Schrijf ze op het bord. Denk je dat deze dingen al bestonden in de 16e eeuw? Wat zijn volgens de kinderen de grootste verschillen tussen het maken van textiel, vroeger en nu?

- handenarbeid ⇔ machines
- lang ⇔ kort maakproces
- luxeproduct ⇔ massaproductie
- textiel voor eigen gebruik (huis en kledij) <-> textiel in allerlei toepassingen: mode, kunst, interieur, bouw, landbouw, geneeskunde, beveiliging en bescherming, voertuigenbouw... (kijk voor een uitgebreide lijst op www.fedustria.be/textielindustrie)
- En wat met de werkomstandigheden voor de textielarbeiders vroeger en nu? Neem een kijkje op www.schonekleren.be.

! WEETJE

Karel V zei ooit: "In mijn koninkrijk gaat de zon nooit onder". Hij was dan ook baas van een groot deel van Europa en van heel wat Amerikaanse kolonies. Dat zou hem niemand nadoen! Maar dan had hij niet op zijn zoon, Filips II, gerekend. Zijn grondgebied was nog groter.

Kunnen de leerlingen op de tijdlijn in de klas aanduiden in welke historische periode Karel V en Filips II leefden?

EINDTERMEN DEEL 1

Mens en maatschappij: Historische tijd - 3.7/3.8/3.9

Nederlands: Strategieën - 5.3

Wetenschappen en techniek: Kerncomponenten van techniek - 2.5

· HET VERHAAL ·

Ga verder met het verhaal aan de hand van de geprojecteerde vertelprenten.

8

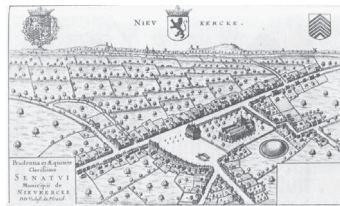

Maar enkele jaren later liep het helemaal verkeerd. De woltoevoer werd heel erg duur. De drapeniers konden hun werkmensen niet meer uitbetalen en veel arbeiders kwamen hierdoor op straat te staan. Ze leefden in vreselijke armoede. De rijken en geestelijken trokken er zich niet veel van aan. Maar het volk had honger en kou en kwam in opstand!

7

Dit is Nieuwkerke, een dorp in de buurt van Ieper. In 1550 produceerde deze gemeente 17.000 stuks laken. Dat was veel meer dan wat er geproduceerd werd in Brugge, Ieper of Antwerpen. De lakennijverheid was hier een echt succes. Duizenden mensen kwamen hier dan ook wonen en werken.

9

De opstandelingen werden 'geuzen' genoemd. Die naam is afgeleid van het Franse woord 'les gueux', wat armoezaaiers of bedelaars betekent. Deze geuzen vond je niet enkel in Nieuwkerke. Op meerdere plaatsen kwamen ze in opstand. Er waren watergeuzen en bosgeuzen en er werden heel wat sterke verhalen over geschreven.

· OPDRACHT 2 ·

De geuzen bedachten heel wat manieren om hun protest te uiten. Eén ervan was het schrijven en zingen van geuzenliederen of protestliederen. De liedjesschrijvers kozen vaak een bestaand deuntje en schreven er een nieuwe 'protesttekst' op.

Luister samen naar een fragment van een geuzenlied: **'Slaet op den trommele'**.
(MP3 in het digitaal pakket. Tekst van dit lied en andere kan je terugvinden op www.geuzenproject.org > Geschiedenis > De Geuzenliederen)

Kennen de kinderen protestliederen uit het heden? Luister eventueel naar de **'Move tegen pesten'**. (Clip te bekijken via de website van Ketnet.)

Laat de kinderen nu zelf een stukje van een protestsong schrijven. Verdeel hiervoor de klas in groepjes van drie à vier leerlingen. Laat de teams nadenken over armoede in de wereld. Ze kiezen het refrein van een bestaand populair liedje en bedenken er een protesttekst op. Deze mogen ze noteren op hun werkblad. Na wat inoefenen zingt elk groepje zijn lied voor de klas.

· FORUM ·

Welk nieuw protestlied valt het meest in de smaak?

Welke thema's rond armoede kwamen in de liedjesteksten aan bod?

Komt armoede, door verlies van werk, ook vandaag nog voor in ons land of in de wereld?

Vroeger stonden de mensen er helemaal alleen voor als ze zonder inkomen vielen. Is dit nu ook nog zo in ons land? En hoe zit dat op andere plekken in de wereld?

! WEETJE

In de 16de eeuw ontstond er een grote kloof tussen de arme bevolking en de rijke machthebbers. De geestelijkheid (dat is een groep belangrijke gelovigen zoals bisschoppen, monniken...) hoorde bij die laatste en had in die tijd veel te zeggen. Ze preekten dan wel de leer van de katholieke kerk, voor de rest dachten ze enkel aan hun eigen belangen.

EINDTERMEN DEEL 2

Mens en maatschappij: Historische tijd - 3.7/3.8/3.9, Maatschappij - 2.4

Muzische vorming: Muziek - 2.1/2.4

Nederlands: Strategieën - 5.3

· HET VERHAAL ·

Ga verder met het verhaal aan de hand van de geprojecteerde vertelprenten.

Uit collectie MOU

10

Wij kunnen onze protestliederen met een gerust hart voor elkaar zingen. Maar in de 16de eeuw was dat gevaarlijk. Zo was er in Nieuwkerke een zekere Willem Cousture. In zijn liedjesteksten reageerde hij fel tegen de machthebbers. Niet veel later werd hij opgepakt en onthoofd op de Ravelsberg. Niettegenstaande de angst breidde het protest langzaam maar zeker verder uit. Op deze prent worden enkele priesters en een gouverneur van de kasteelmuur gegoid.

11

De mensen geloofden niet meer in de leiders en er ontstonden nieuwe ideeën over geloof en over de maatschappij. Die van Calvijn en Luther kenden veel aanhang. Deze mannen veroordeelden de kerk en vertelden dat de mensen zich beter op de bijbel konden concentreren.

Om de nieuwe ideeën te verspreiden werden hagenpreken gehouden. Door zich te verstoppen achter een haag hoopten de predikanten hun gedachten in het geheim toch door te kunnen geven aan het volk. Maar het gevaar lag op de loer...

12

· OPDRACHT 3 ·

Speel het volgende spelletje (gebaseerd op 'moordenaar en detective').

Alle kinderen doen de ogen dicht en leggen het hoofd op de lessenaar. Leg uit dat je iedereen één of meerdere tikje(s) op de rug zal geven en zeg er bij welke rol eraan vasthangt. Deel daarna in stilte volgende tikjes uit:

Eén kind geef je 3 tikjes > de heerser.

Eén ander kind geef je 2 tikjes > de predikant.

Alle andere kinderen krijgen 1 tikje > dorpsbewoners.

Nu mogen de kinderen (zonder iets te zeggen) kris kras door elkaar stappen in de klas. De **predikant** moet de dorpsbewoners in het geheim proberen te overtuigen om te protesteren tegen de heerser. Dit doet hij door te knipogen naar een dorpsbewoner. Als dit gebeurt roept de **dorpsbewoner** luid: "Ik protesteer!" en gaat dan op de grond zitten. De predikant probeert op deze manier zoveel mogelijk dorpsbewoners aan te zetten tot protest.

De **heerser** moet zo snel mogelijk te weten komen wie de predikant is. Van zodra hij een vermoeden heeft, mag hij de predikant arresteren. Dit doe hij door zijn handen zozegzegd in de boeien te slaan en te roepen: 'Ik arresteer je in de naam der wet!'.

Verdeel de rollen opnieuw en speel het spel nog eens. Laat de leerlingen daarna op hun werkblad vijf woorden neerschrijven die volgens hen passen bij de sfeer van dit 'spel'.

· FORUM ·

Is het moeilijk om iets in het geheim door te geven? Hoe voel je je er bij?

Kan je het voorstellen dat jij in zo'n situatie zou leven?

Denk je dat zo iets vandaag nog steeds bestaat in de maatschappij?

Prediken mensen hun geloof nog steeds in het geheim?

! WEETJE

Petrus Plancius werd geboren in Dranouter, nabij Nieuwkerke. Hij was astronoom, cartograaf en geograaf. Zijn kaarten zijn prachtig en vandaag nog steeds bekend. Plancius nam in zijn tijd ook de rol van predikant op zich maar op een bepaald moment voelde hij zich zo bedreigd dat hij vluchtte naar Amsterdam.

EINDTERMEN DEEL 3

Mens en maatschappij: Mens - 1.2, Maatschappij - 2.8, Historische tijd - 3.7/3.8/3.9

Nederlands: Strategieën - 5.3

· HET VERHAAL ·

Ga verder met het verhaal aan de hand van de geprojecteerde vertelprenten.

De geuzen maakten tijdens hun protest gretig gebruik van dit toestel. Het was in die tijd een revolutionaire uitvinding. Weten jullie wat het is?

Laat de kinderen vragen stellen (waar je met ja of nee kan op antwoorden) om tot de oplossing te komen.

Kunnen de leerlingen ook bedenken waarom het zo belangrijk was dat de geuzen over een **drukpers** beschikten?

Dank zij de drukpers konden de opstandelingen hun boodschap makkelijk verspreiden. Ze konden een heleboel pamfletten tegelijkertijd aanmaken en uitdelen.

B

· OPDRACHT 4 ·

Ook vandaag zijn er in onze wereld opstanden en revoluties. Internet en in het bijzonder de sociale media (Blogs, Twitter, Facebook...), zijn de nieuwe middelen waarmee nu heel snel gecommuniceerd kan worden.

Op het werkblad staan twee foto's uit het nieuws. Kunnen de groepjes er een 'tweet' over schrijven? In een tweet schrijf je je mening, overtuiging of reactie neer in maximum 140 tekens. Welke twitteraar van de klas heeft de krachtigste boodschap en zal het meest gevolgd worden?

· FORUM ·

Maken de leerlingen zelf gebruik van sociale media?

Laten ze zich snel beïnvloeden door berichten?

Kunnen ze begrijpen dat één bericht een revolutie (= een plotse verandering of een plotselinge opstand van het volk) teweeg kan brengen?

WEETJE

Bij de eerste drukpersen werd de te drukken bladzijde in een drukklok gemaakt. Je kan het je voorstellen als één grote stempel. Indien je iets wou veranderen aan de opmaak, dan moest er een heel nieuw blok worden uitgesneden. Dat was best een groot werk! Maar rond 1450, werd er in Zuid-Duitsland voor het eerst gebruik gemaakt van losse letters om teksten te vormen voor druk. Dat was de uitvinding van Johannes Gutenberg. Het zetten en corrigeren van teksten werd sindsdien veel makkelijker en goedkoper. Ze noemen hem dan ook de uitvinder van de boekdrukkunst.

EINDTERMEN DEEL 4

Mens en maatschappij: Historische tijd - 3.7/3.8/3.9

Nederlands: Strategieën - 5.3

Wetenschap en techniek: Techniek en samenleving - 2.17

· HET VERHAAL ·

Ga verder met het verhaal aan de hand van de geprojecteerde vertelprenten.

14

Het protest van de geuzen in de 16de eeuw werd steeds gewelddadiger. In 1566 gebeurde iets vreselijk: de beeldenstorm. De geuzen waren zo kwaad dat ze de kerken binnenstormden en alles vernielden wat ze konden vinden: schilderijen, beelden, boeken,... De schade was enorm.

15

Karel V was ondertussen gestorven. Zijn zoon Filips II had nu de macht over het gebied. Hij vond de beeldenstorm onaanvaardbaar. Hij stuurde zijn hertog Alva naar de Nederlanden. Deze hertog ging keihard en bloederig te werk met heel veel doden tot gevolg. Het protest laaide nu nog meer op. Uiteindelijk mondde het vele geweld uit in de tachtigjarige oorlog. Een oorlog die zoals de naam het zegt, 80 jaar duurde.

· OPDRACHT 5 ·

Stel je voor dat je een arme drommel bent uit de 16e eeuw. Zou jij dan tot actie overgaan en zelf meedoen aan de beeldenstorm? Waarom wel? Waarom niet? Op hun werkblad vullen de kinderen de twee tekstballonnen aan.

Vertel dat ze nu ook echt een keuze moeten maken. Alle JA-zeggings gaan aan de ene kant van de klas staan. De NEE-zeggings verzamelen aan de andere kant. In elke groep leggen ze de verschillende argumenten voor hun keuze samen.

Hierna mag elke groep om beurt één reden aanhalen waarom ze wel/niet meedoen. Ook nieuwe argumenten mogen worden aangehaald. Elke leerling mag één keer van gedacht veranderen. Als je iets heel overtuigends hoort, dan mag je dus overstappen naar de andere kant.

· FORUM ·

Wie vond het moeilijk om een keuze te maken? Waarom?
Hoe ver mag iemand gaan om op te komen voor eigen recht?
Denk je dat zoiets ook vandaag nog gebeurt?

! WEETJE

De beeldenstorm vond plaats op verschillende plaatsen in Vlaanderen, ook in Nieuwkerke. De beeldenstormers vernielden er niet alleen de kerk, ze vermoordden ook drie priesters. Deze gebeurtenis staat afgebeeld op de glasramen van de huidige kerk van Nieuwkerke.

EINDTERMEN DEEL 5

Mens en maatschappij: Maatschappij - 2.8, Historische tijd - 5.7/5.8/5.9
Nederlands: Strategieën - 5.3

· WWW.GEUZENPROJECT.ORG ·

Op deze website vind je nog meer informatie over de geuzengeschiedenis in Heuvelland en word je op de hoogte gebracht van geuzenactiviteiten in de regio. Je kan er ook de wandelkaart en bijhorende audiobestanden downloaden voor de klankwandeling 'Vive le geus'.

· LEZEN OVER DE GEUZEN ·

Contacteer je plaatselijke bibliotheek. Hebben zij de stripreeks 'DE GEUZEN' in hun aanbod? Vraag hen of het mogelijk is om een stapel uit te lenen en organiseer een 'geuzenstriplesmoment' in de klas.

· BEZOEK AAN NIEUWKERKE + CREATIEVE WORKSHOPS ·

Wil je na het verwerken van deze lesbrief nog meer? Breng dan, samen met een gids, een klasbezoek aan de kerk en het monumentje van de geuzen. Daarna worden er twee groepen gevormd (van max. 15 lln). Groep één gaat eerst aan de slag in de workshop 'Van schaaap tot viltwerkje'. De andere begint met 'Bezoek het drukatelier en druk je eigen tweet!'. Na ongeveer 1u15min wisselen de groepen van workshop.

VAN SCHAAP TOT VILTWERKJE.

Wol kan alle kleuren hebben want wol wordt geverfd. Vroeger haalde men de verf uit planten. We gebruiken de wol om te vilten. Door het veelzijdig wrijven met warm water en zeep over de losse vezels wol bekomen we een stevig stuk stof. De kinderen maken een armbandje of een handtasje. Tijdens deze activiteit vertelt de begeleider over het belang van de wolnijverheid in het dorpje Nieuwkerke tijdens de 16e eeuw.

BEZOEK HET DRUKATELIER EN DRUK JE EIGEN TWEET!

In deze kleine drukkerij van vroeger maak je kennis met de manier waarop loden en houten letters één per één worden gezet tot een volledige tekst. Dit basisidee is steeds hetzelfde gebleven gedurende 400 jaar sinds de 'uitvinding' van de boekdrukkunst. Vier nog werkende oude drukpersen tonen de leerlingen de evolutie geschetst van deze druktechniek. De oudste drukpers is ongeveer 200 jaar oud, de jongst 75 jaar. Samen met de leerlingen werken we aan een blijvende herinnering, in de vorm van een drukwerkje.

Duurtijd van dit alles: 3u. - Kostprijs gids : 50 euro + 3 euro per kind

Plaats van afspraak: vzw De bosgeus- infopunt.

Informatie en reservatie (graag minstens 2 weken op voorhand):

vzw De Bosgeus, Dranouterstraat 24, 8950 Nieuwkerke-Heuvelland

T 0032 475 59 91 57 - E info@bosgeus.com - W www.bosgeus.com

TIP:

Combineer je bezoek aan Nieuwkerke met een bezoek aan een WOI-site in Heuvelland (Bayernwald, Kimmelberg, Pool of Peace...). Meer WOI-info: **www.heuvelland.be**.

West-Vlaamse onderwijsinstellingen die een WOI site bezoeken in West-Vlaanderen en dus ook in Heuvelland, tussen 1 februari 2015 en 31 december 2018, kunnen tot 50 % van hun vervoers- (openbaar vervoer of gehuurde fiets of bus), gids-, toegangs- of deelnamekost terugvorderen en tot 20 % van de overnachtingskosten in een erkend West-Vlaams jeugdverblijfscentrum.

Aanvraagformulier te vinden op: www.west-vlaanderen.be/genieten/cultuur/Paginas/herinneringsplaatsenwol.aspx